

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Controversiarvm Omnivm Hvivs Ævi Lvthero-Calvinisticarvm Libri Tres

Coppenstein, Johann Andreas

Mogvntiæ, 1627

VI. De Libri Arbitrii Natvra: Et Viribvs In Natvralibvs, Moralibus, &
Supernaturalibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35233

III. DE LIBERI ARBITRII NATURA.

QVÆSTIO XXXVI.

Ecquid est Liberum Arbitrium?

AVTOR. I. *Liberum arbitrium est Iudicium rationis, cum Electione voluntatis: ita Magist. 2. Sent. 2. Alijs significat solius rationis actum, id est, iudicium: Quia, ait S. Bern. liberè de actu voluntatis iudicat. Vel, ait Tapperus, quia indifferens est; & in particulari iudicamus, ut volumus.*

3. D. Thomæ, & S. Patribus significat actum solius Voluntatis; eò quòd is solus verè & propriè liber sit: Diciturque Electio; quæ est quædam quasi iudicium ultimum voluntatis. Sic dicitur, viue pro arbitrio.

Arbitrium verò dicitur potius, quàm iudicium; quia Arbitri sunt liberiore Iudicibus: Hi enim tenentur sequi leges in iudicando; ut, si iudicare secius videantur, ab eis possit appellari: Arbitri verò sententiam ferunt, ut volunt; nec ab eis datur appellatio.

Arbitrii, & voluntatis eadem potentia est; Et potentia hæc, quâ respicit finem, *Voluntas*; quâ media, *Arbitrium* dicitur.

Libertas triplex est: *Natura*; quâ concreatâ nobis liberamur ab naturali inclinatione, nos ad determinatum actum necessitante. *Gratia*, quâ ab peccatis; *Gloria*, quâ ab mortalitate liberamur.

Libertas Natura duplex est.

I. *A Coactione simplici*: Sic libera sūt,

quæ, etsi non possint non fieri, sunt tamen spontè: Vt cum Deus gignit Filium, cum appetimus beatitudinem.

II. *A Necessitate*, quâ libera sunt, quæ pro arbitrio possumus velle, aut non velle, aut nolle: ut dum loquimur. &c.

I. CALVINVS Inst. 2. c. 2. §. 4. conueniunt hoc, (*Liberum arbitrium*) fert impatienter. Nimis, ait, Philosophicè hac de locuti sunt, quasi Christi iactant discipulos. Nam quasi adhuc integer staret homo, semper apud Latinos *Liberi arbitrii* existit nomen. Græcos verò non viduit multò argantius usurpare vocabulum; siquidem auctores dixerunt; *at si potestas sui ipsius penes hominem fuisset.* 2. Ib. §. 8. *Si quis vocis huius (Liberum Arbitrium) usum non prauâ intelligentiâ sibi permittat; per me quidem non vexabitur eò eam rem. Sed quia sine ingenti periculo non posse retineri esse; magno contrâ Ecclesie bono futurum, si ABLEATVR. Neque ipse usurpare velim; & alios, qui consulant, ABSTINERE optarim.*

AVTOR. Etsi vocabulum hoc, *Liberum Arbitrium*, in S. Scriptura non sit; res ipsa tamen habetur. Num. 30. *In arbitrio viri erit.* &c. 2. R. g. 34. *Trium tibi optio datur, elige.* Dan 12. *Quælibet eligam.*

DICO igitur Calvinistis, quod S. Aug. l. 7. c. 9. de Trin. Pascenio Ariano, contententi vocem *liberum arbitrium* in scriptura non extare; respondit, *Etsi nomen non reperitur: res tamen habetur in ea.*

Liberum arbitrium igitur est potentia non habitus, vel actus: *libera* non indeterminate ceu voluntas: *intelligenti nature* attributa, ut subiecto; ex his, quæ ad finem aliquem conducunt, ut obiecta potentia, versantis circa Media tantum, unum præ alio eligendi, actu contrarietatis seu specificationis; aut resoluendi, actu contradictionis.

QVÆ.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtra Libertas requiritur ad liberum
arbitrium constituen-
dum?

LYTHERANI, apud Mart. Bucerum lib. de concor-
dia doct. requirunt solam à Coactione libertatem,
negant illam à Necessitate: Sicque volunt intelligi
istud, Hominem esse liberi arbitrii.

CALVINVS Inst. 2. cap. 2. §. 6. idem asserit i-
psum: & affingit Lombardo 2. dist. 25. eandem
sententiam; quod à coactione soluti sumus.

AT idem Cal. ib. c. 3. §. 5. sibi contra-
dicit: Lombardus, ait, cū necessitatem à Coa-
ctione distinguere nesciret, pernicioso errori
materiam dedit. Alphonsus à Castro di-
cit idem eū Caluino; sed explicat se:
Coactionem esse quamlibet deter-
minationem ad vnum aliquid.

SVADENT istis ex S. Aug. Bern. & S. Tho-
ma.

1. Aug. in Enchir. c. 105. Beati esse sic volumus,
vt esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam
proptus velle possumus. Beatitatem libere volu-
mus, & tamen aliter non possumus. Ergo li-
bertas à Coactione sufficit ad arbitrium li-
berum.

2. Aug. Deus liberè vult iustitiam, & eam
tamen necessariò vult. At hæc est libertas à
coactione; eademque est homini.

3. lib. 5. Ciu. c. 10. Si Necessitas est, qua necesse
est, vt ita sit, aut fiat aliquid: nescio cur eam timea-
mus ne nobis libertatem auferat voluntatis. Neque
enim & vit. am Dei, & Præscientiam Dei sub ne-
cessitate ponimus, si dicamus, necesse esse Deum sem-
per viuere, & cuncta præscire.

4. S. Bern. serm. 81. in Cant. Nescio quo miro
modo ipsa sibi voluntas, peccato in deterius mutata,
necessitatem faciat; vt necessitas, cum voluntaria
sit, excusare non valeat voluntatem: nec voluntas,
cum sit illecta, excludere necessitatem. Intra. Ani-
ma malè liber à necessitate & ancillà, tenetur; Et an-
cilla libera propter & necessitatem; & voluntatem;

Eoque rea, quo libera, eoque ancilla, quo rea; & per
hoc eo ancilla, quo libera.

§. S. Tho. q. 10. art. 2. ad 5. ait solam coactione
repugnare naturali libertati voluntatis. Et
q. 83. art. 2. ad 3. ait, per peccatum perisse liber-
tatem gratiæ, non naturæ, qua est à coactione.

AVTOR. Libertas à Necessitate o-
mninò requiritur ad liberum arbitri-
um; & non sufficit libertas à coa-
ctione.

1. Quia Ec. 15. Deu. dereliquit hominē
in manu cōsiliij sui: adiecit mandata: si volue-
ris ea seruare, conseruabunt te. Apposuit tibi
ignem & aquam. & c. quod placuerit ei, da-
bitur illi: Ecce libertatem contradi-
ctionis Volendi & non volendi: Item
Contrarietatis, in eligendo & respu-
endo.

2. Sic definiunt Concilia: vt A-
rausicanum can. 25. Trident. sess. 6. c.
5. Et decretum Pii V. Quod voluntariè
fit, etiam si necessariò fiat, liberè tamen fit.
& c. Sola violentia repugnat libertati homi-
nis naturali.

3. Ita & S. Patres, cum Theologis
ex Magistro Lombardo.

4. Ratio. Si ad lib. arb. fat foret li-
bertas à coactione, sequerentur ab-
surda ista.

1. Etiam pecoribus esse lib. arbit.
nam sponte feruntur ad pabulum.

2. Etiam pueris, furiosis, & c. vsu ar-
bitrii priuatis esset liberum arb. quia
sponte agunt, ait Arist. 3. Eth. c. 2. 3. Deū
ex libero arb. genuisse Filium; quia
non coactus genuit.

4. Nulla foret controuersia; quia
nec philosophi, nec Manichæi, nec
vlli negarunt homines esse liberos à
coactione. Demum est Consultatio;
ergo & libera Electio.

Dico

DICO AD I. In appetenda beatitudine voluntas nostra in hac vita est libera, quoad Exercitium; quia potest eam appetere, & cessare ab appetendo: at libera non est, quoad Specificationem; quia non potest velle miseriam. Neque Beatis tollitur in cælis libertas per necessitatem non peccandi; quin confirmatur.

AD II. Vt beati habent necessitatem, quoad Specificationem; quia non possunt velle miseriam; nec ideo tamen priuantur libero arb. Ita Deus vult iustitiam ex necessitate, quoad Specificationem: quia non potest velle iniquitatem: nec ideo tamen non est liberi arb.

AD III. Aug. ibid. distinguit necessitatem in Vnam quæ facit, vt res non sit in potestate; qualis est necessitas moriendi: Inque Aliam, quæ facit rem non esse in potestate: Priorem ait pugnare cum lib. arb. at Posteriorē non. Et huius posterioris dat exempla de vita Dei, præscientia Dei, potentia Dei, deque lib. arb. humano. *Necessitas ait, non facit vt opera lib. arbitrij non sint libera; sed cogit vt sint libera. Nō enim cadit illa necessitas super Opera, si d' super modum. Non enim necesse est absolute, vt homo hoc velit, aut illud: sed est in eius potestate velle hoc aut illud, aut nō velle; tamen p'sito quod velit, necesse est eum liberè velle.*

AD IV. Loquitur de necessitate Conditionata, quæ non repugnat libertati, vti Absoluta. Sic arbor mala, dum est mala, non potest bonos fructus facere: ita & voluntas, dum vult malè, necesse est vt faciat malum, sed liberè.

AD V. S. Thomas loquitur de voluntate simplice; non vt est principium electionis. Itemque de coactione vt est determinatio ad vnum, siue necessitas.

QUESTIO XXXVIII.

An DEVS sit liberi arbitrij?

LUTHERVS in assert. att. 36. adprobat sententiam Wiclefi, dicentis, *Deum non posse facere, nisi ea quæ facit; Omniaque ex necessitate absoluta euenire.* BUCERVS lib. de Concordia. &c. tradit, *Deum necessariò agere, quicquid agit, nec posse aliter facere.*

CALVINVS Inst. l. c. 16. §. 3. *Sane omnipotentiam sibi vendicat, ac deferrì à nobis vult Deus; non qualem Sophista, Papista, fingunt, otiosam, & h're sopit. an; sed operosam. Infra: Ideo censetur Omnipotens, non quod possit quidem facere, cessa; sed quia. &c. Carpit nos docentes, Deum multa posse facere, quæ non facit; & posse multa non facere, quæ facit; ideoque propter liberum esse.*

SVADENT istis. 1. Arbitrij libertas in eo est, vt possit quis velle & non velle; hocq; nō illud: at istud repugnat Immutabilitati Dei.

2. Voluntas Dei & Sapientiæ conformis; sed hæc non potest non iudicare id esse melius fieri, quod re ipsa fieri melius est: ergo nec voluntas non potest non idem eligere.

3. Velle Dei est necessarium; quia eadem quod esse Dei, ergo non est liberum.

4. DEVS ab æterno voluit omnia quæ fecit, tacit, facturus est; ergo iam determinatus est ad vnum, nec aliud velle potest.

5. Inde terminatio imperfectionem significat: non ergo locum habet in Deo.

6. Si DEVS posset facere, quod non facit, haberet potentiam passivam & otiosam: quod absurdum.

AUTOR. I. DEVS est liberi arbitrij vnde quaque; fecitque hominem ad imaginem & similitudinem suam.

1. Sic Scriptura in meo *Antichristo* p. 4. q. 21.

2. Huc

2. Huc conuenit S. Patrum consensus: Greg. Naz. Nyss. Amb. Aug. in Enchir. c. 95. *Tunc videbitur, quam multa possit Deus, & non uelle: nihil autem uelit, quod non possit.*

3. Ratio 1. Deus est causa efficiens omnium intelligentiarum ac rerum: ergo uoluntate, non necessitate operatur. Cur enim tot essent Intelligentiæ, & non plures; uirtutis tantæ, nec maioris, minorisue: &c.

2. Quia Deus est infinitus; ergo potest & plura & perfectiora facere; quã fecit.

3. Si ex necessitate, non liberè faceret omnia Deus; frustra ei preces, ara, sacraque fierent propitiando: at communis naturæ instinctus hæc docuit omnes gentes.

4. Denique homo est liberi arbitrii; ergo & DEVS.

II. NOTA ex D. Th. q. 24. de Verit. art. 3. Possè uelle bonum & malum, nõ est simpliciter Arbitrii, nec de essentia eius: sed ut id est in natura creata ex nihilo, ac proinde defectibili: Sed fat est libero arbitrio, habere optionem & electionem rerum diuersarum. Et hæc libertas non conuenit Deo, Angelis, Beatis: possè eligere malum, imperfectio est. Idem est de Possè mutare actus Volendi & Nolendi: Hæc enim sunt creaturæ naturæ, non Arbitrii simpliciter. 2. *Velle Dei* dupliciter capitur. 1. *Absolute*, ut est idem quod esse Dei: Sic est necessarium, non liberum. 2. *Obiectiue*, ut dicitur ordinem ad obiectum *Intrinsicum*, scilicet ad Dei sapientiam, potentiam. &c. Sicque est idem cum Esse Dei: Vel ad *Extrinsicum*, scilicet ad res creatas:

sic liberum est, non necessarium. *Quia* Deus non potest non uelle suam essentiam: potest autem non uelle res creatas. *Vel*: Deus uult amatque seipsū necessariò: alia uero liberè: Quia uelle Dei non necessariò terminatur ad hanc rem uel illam: quia res non sunt Deo necessariæ; suntque ex hypothesi appetibiles, quã scilicet Dei gloriam manifestant.

Dico AD I. Velle, & non uelle in Deo non significat mutationem actus; sed quod terminetur, uel non terminetur ad tale obiectum: itaque in hoc ut creato, non in Deo fit mutatio.

AD II. Conformitas Sapientiæ diuinæ cum Voluntate non importat necessitatem: Quia Eph. 1. *Deus operatur omnia secundum Consiliū uoluntatis suæ.*

AD III. Velle Dei est necessarium quoad actum uolendi; at non quoad ordinem ad creaturam.

AD IV. Actus uoluntatis diuinæ determinatus est absolute in se; sed non obiectiue; Et hoc modo, non illo, potest se aliter habere.

AD V. Indeterminatio oritur Vel ex causa, in actum exire potente; Vel ex effectu, non habente necessarium ordinem ad causam; Illa non est in Deo, sed in iis, qui rem non perfecte cognoscunt, ideoque deliberant: Hæc dicit perfectionem in causa, ut in dependente ex effectu.

AD VI. Potentia passiuæ nondum est reducta in actum, unde & ab actu distinguitur; at Dei potentia, cum sit Diuina Essentia non distinguitur ab actu; sed est purus actus; ideo nulla passiuæ potentia in esse Deo potest:

IV. DE VIRIBVS LIBERI ARBITRII IN Naturalibus rebus.

QVÆSTIO XXXIX.

An Viribus naturæ cognosci possit Deum esse, & vnum esse?

CALVINVS *Inst.* 1. c. 2. & lib. 2. c. 2. fatetur ethnicos solo naturæ lumine generatim cognouisse Deum; quod sit aliquis; at nescisse Deum verum, vnum ac solum esse.

Proinde LUTHERANVS Heliusius *l. de erroribus Pontificiorum*, ponit istud: Dicunt Romani in Catholismo, Possesse Deum esse, & vnum esse lumine naturali cognosci. Id quod negant Luthero-caluinista.

SVADENT istis. I. Quia Ioan. 1. *Lux in tenebris lucet; & tenebræ eam non comprehenderunt. In mundo erat, & mundus eum non cognouit.*

2. Aug. l. 10. *Confes. c. 6. ait, Cælum & terram clamant; Ipse fecit nos, & non ipsi nos; surdis tamen canunt, nisi Deus altius misereatur.*

AVTOR. I. Mens humana per peccatum orig. non ita est læsa, vt nō possit solis naturæ viribus multas veritates theoreticas & mæchanicas cognoscere. Constat inter omnes etiam aduersarios.

1. Quia nulla res destruitur propria operatione: sed intelligere verum propria est intellectus operatio.

2. Quia non est impotentior intellectus intelligendo, quam sensus in sentiendo: sed hic potest sine auxilio gratiæ specialis sentire: ergo & is intelligere.

II. Deum esse, & Vnum esse solis

naturæ viribus cognosci potest.

1. Sic Scripturam in *Antichristo* p. 4. q. 22.

2. Sic & S. Patres: S. Iustinus Mart. Irenæus, Tertul. Cyp. Laët. lib. 1. *Instit. c. 3. Nemo est, qui sapiat, ratione magis secum putet, qui non Vnum Deum esse intelligat.*

Ratio fauet. Quia si non posset cognosci naturaliter vnus Deus, fieret *Vel quia obiectum est supernaturale: Non hæc; quia Sap. 13. A magnitudine speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit horum Creator videri. Vt testatur demonstrationes factæ à S. Patribus ex effectis naturæ: quod autem naturalibus doceri potest rationibus, non superat naturalem intellectum. Vel quia actus intelligendi unitatem Dei est difficilis, aut impossibilis. At nec hoc: Quia ubi affertur demonstratio, ibi assensum difficile non est: sicque nil opus speciali auxilio.*

DICO AD I. Ea dicuntur de Christo ac proinde de S. Trinitatis mysterio, quod naturæ soli incognoscibile est. *Deum; vt lux illuminet tenebras; haec tamen lucis sæpe prævalent. Item: haec relicta naturæ, in tenebris ignorantiae lucet aliquantisper. Vnde S. Aug. in ep. ad Rom. Quos arguit Salomon Sap. 13. non cognouerunt per creaturam Creatorem: Quos autem arguit Apostolus, cognouerunt; sed gratias non egerunt.*

AD II. S. Aug. ibi loquitur de amore, non de Cognitione Dei; quod homines non, vt Deum cognouerunt, sic ament ac laudent.

QVÆSTIO XL.

An homini sit liberum arb. in operibus Naturalibus & Ciuilibus?

LUTHERVS & Melancthon principio negarunt: Deiu postea retractarunt: Ipsi tamen inuicem sibi contradicunt.

LUTHERVS in ass. et art. 36. *In ceteris ferenda est leuitas & stulticia Papa: sed in ar. de seruitute arbitrij, qui rerum nostrarum summa est, dolendum ac stendum est miseris si insanire.* Idem lib. *contra Regem Anglorum* ait, qui secus doceret, quod damnet Deum, maneatque filii sgehenæ. Idem in summa doctrinae art. 36. *Liberum arbitrium est signum in rebus, & titulus suæ Quia nulli est in manu quicquam cogitare boni vel mali, ut Wiclef articulus, Constantia damnatus, recte docet, sed omnia de necessitate absoluta eueniunt.* Infra: *Non est dubium Sathana Magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen Liberum arbitrium.*

AT idem retractat lib. de Visit. Saxon. *Homo habet ex propria virtute liberum arbitrium ad faciendum vel omittendum opera externa, per legem & pœnas ad actus. Potest & facularem probitatem facere ex propria virtute, à Deo ad hoc datâ.* Paulus enim *vocat eam iustitiam carnis.* Et sic utique habet libertatem fugiendi malum, & faciendi bonum.

MELANCTHON in Locis Commu. anni 1521. detestatur nomen lib. arb. vt à Scripturis alienissimum. 1. Defendit Laur. Vallam contra Eckium, 3. Arguit philosophiam. 4. Tollit omnem libertatem & Contingentiam. 5. In *Comment. ad Rom. 8.* ait Non solum opera in differentia, sed etiam peccata in nobis à Deo fieri.

AT isdem in Locis posterius editis directè contradicentia asserit; & rectè. Quocirca hac in re nulla nobis cum Lutheranis intercedit controuersia: multa verò cum Calvinianis.

CALVINISTÆ negant habere hominem, post lapsum, vlla in re liberum arbitrium; ac ne vel in indifferentibus & ciuilibus. Ita Lau. Valla lib. de lib. arb. Bucerus lib. de Concordia.

CALVINVS Inst. 1. c. 16. §. 8. Et l. 2. cap. 4. §. 6. &c.

SVADENT Calvinistæ istis Scripturis ex Caluino. Exod. 11. *Ægyptii pretiosiora dederunt Iudæis impulsu Dei.* 2. Gen. 43. *Deus inuenire misericordiam coram viro:* Ergo Deus flexit arbitrium. 1. Reg. 17. *Irruit super eum spiritus Domini.* Deus, 2. Reg. 11. *fecit vt Absolon non sequeretur consilium Achitophel.* Inclinauit cor Roboam, 3. Reg. 12. *vt sequeretur consilium iuuenum.* &c. Luth. & Melancthon his plura addensant, apud Bell. l. 4. cap. 11.

AVTOR. I. Non ferenda temeritas est non ferentium vocem *Liberum Arbitrium;* idque in *Seruum arbitrium* mutantium.

1. Quia 1. Tim. 6. *Vocum nouitate deuita:* talis est *seruum arbitrium.*

2. Quia omnium ætatum scriptores Christiani sunt voce *Lib. arb.* vsq; vel ipso teste Caluino Inst. 2. c. 2. §. 4. *Semper apud Latinos liberi arbitrij nomen extitit: Græcos verò non puduit arrogantius usurpare vocabulum ἀνεξέστων.*

3. Si vox ea est bona: ergo retinenda: si mala & ab Sathana inuecta; ergo nunquam fuit Ecclesiæ doctrina pura; Nec verum sat illud: *Porta inferi non præualebunt aduersus eam.*

4. Demum quod ea nusquam extet in Scripturis, causa est, quod post has conditas oppugnare lib. arbitrium cæperunt hæretici.

II. Homo in naturalibus & ciuilibus est liberi arbitrii.

1. Sic Scripturis liquet in *Antichristo* p. 4. q. 23.

2. Huc contentiens Traditio S. Patrum conspirat. Nam eos hæresios arguerunt, qui liberum arbitrium negarunt: Vt 1. Simonem Magum S. Clemens. *Recognouit.* 2. Bardesanem

sub annum 170. S. Aug. l. de heresib. c. 35. 3. Manetem sub annum 270. S. Hieronymus in prefat. dial. aduersus Pelag. 4. Priscillianum, sub annum 390. S. Augustinus l. de heresib. c. 70. Istos idcirco condemnat S. Leo epist. 91. & Conc. Bracaracense I. Can. 10. 5. Abailardum damnata hæresios innouatorem damnauit Innocentius II. & Conc. Senonen. 6. Wiclefum item anathematizauit Conc. Constantiense sess. 8. 7. Denique Lutheranos Leo X. Caluinum, Conc. Trid. condemnauit. Testimonia S. Patrum hic densare nil attinet obuia.

3. RATIO pugnat. Quia sic communis Sapientum ethnicorum semper docuit consensus omnium & nationum & ætatum.

2. Nulla fuit republ. aut Communitas, cui non fuerit Consilium publicum, leges, pœnæ, præmia: quæ præsupponunt libertatem arbitrii hu mani.

3. Quia experientia constat, quod, qui negant liberum arbitrium suos ij hortantur, compellunt, præcipiunt, minantur, puniunt, sc. vt liberos arbitrio.

4. Euidens est homines peccare; at peccare nemo potest sine libero arbitrio: Necessitas enim non habet legem, neque peccat: ait S. Aug. l. de vera relig. c. 14.

5. S. Greg. Nyss. l. 7. de philosophia. c. 1. Consultatio ad Electionem ordinatur: ideo vti est vis consultatiua, ibi & electiua est; at vbi hæc, ibi Libertas arbitrii.

6. Demū Calu. Inst. 1. c. 5. §. 8. ex isto Ec. 15. Deus creauit hominē, & reliquit illū

in manu consilij sui: fateretur conditum hominem fuisse cum lib. arbitrio: lapsum tamen eo excidisse. Cur autem perseverasse liberum arbitr. neget, causam habet non aliam; nisi quod fingat id pugnare prouidentia Dei.

At hæc non incepit primum post Adæ lapsum: facit enim eadem anteq. nec impediabatur a libertate arbitrii: cur igitur post lapsum impediatur? Præsertim cum illius sit conseruare naturas, non destruere.

DICO AD SCRIPTURAS obijci solent NOTANDA ista.

1. Libera Electio, & libera Executio electi differunt: quod illa, nō hæc sit ad libertatem arbitrii necessaria: vt notat S. Damasc. l. 2. de fide c. 26. Vnde potest Deus, & homo impedire Executionem saluā tamen libertate arbitrii Eligentis.

2. Nec libertas arbitrii excludit operationem Dei: nam hæc minime necessitat voluntatem; sed inuitat, regit & adiuuat ad bonum semper: verum iuxta Modum cuiusque naturalem: qui in homine est liberè eligit, sequi, aut respuere gratiā sufficientē. Si vocem eius audieritis, istud euadit verum, Isa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine, per gratiā: Huc hominis est preparare cor: Attamen homo cogitat viam suam, liberè: Ideoque persæpè Non via mea via vestra.

3. Quatuor modis inclinatur voluntas a Deo. 1. Physicè eam determinando ad vnum certum immediate. 2. Mediante forma quam in voluntatem imprimat. Sic D. Th. q. 22. de verit. ar. 8. 3. Obiectiue, per internam suasionem efficacem. 4. Obiectiue sic, vt efficacia pro-

proveniat ex dispositione voluntatis, non ex impressa vi persuasionis. Secundo & quarto modo saepe utitur Deus, salva libertate arbitrij: id quod controversum non est. Scripturae igitur obiecta, pleraque pertinent ad secundum & quartum modum. Caetera ex praedictis liquent.

QVÆSTIO XLI.

Libertas arbitrij concordetne, an pugnet cum Providentia Dei Cooperantis?

CALVINUS totam rationem, cur hominem carere velit libero arbitrio, ponit in eo; quod libertas arbitrij (ut fingit) pugnet cum providentia Dei. Bellar. l. 4. c. 7.

SVADET IUSTI. I. Aug. l. 6. de Gene. ad lit. c. 1. *Conditoris voluntas, rerum est necessitas. Et c. 17. Hoc autem necessario futurum est, quod Deus vult: & ea ferè futura sunt, quae ille praesciuit.* Deus igitur necessario praenoscit omnia futura sic, ut falli nequeat: ergo futura necessariò eveniunt.

2. Praescientia Dei, (quam includit in se Providentia) est causa rerum: ergo res ideo erunt, quia futuras praescit Deus; non contra: alioquin Deus penderet à rebus creatis; foretque scientia eius mutabilis, & accidentaria.

3. Dei Voluntas rerum est omnium prima causa, decrevitque ab aeterno, quid fieri velit: quae cum sit efficacissima, videtur nulla arbitrij libertas posse cum ea stare. Confirmat Calvinus experientia; nam saepe in rebus apertis deficit nos consilium; in obscuris subita lux affulget: saepe in leuibus negotiis animus flaccescit; in arduis sese erigit: quae indicia sunt, mentes nostras à Deo gubernari.

AVTOR. I. Dei Praescientia, (quam includit Providentia) est certissima; neque tamen futura necessitat: nec

cum libero arb. pugnat. QVIA: 1. *Non quae Praescientia est; quia tum & hominum praescientia necessitatem inferret rebus; at non infert; cum non sit causa rerum, neque aliquid in rebus ponat.* 2. *Non quae Dei est; quia haec non est causa rerum; cum actus nequeat esse causa obiecti sui; sed contra, obiectum est causa actus.* Vnde *Non ideo res eveniunt, quia Deus praesciuit futuras; sed ideo Deus praesciuit, quia futura erant.*

II. Scientia in Deo duplex est.

1. *Simplicis intelligentiae*, quae res omnes possibiles cognoscit.

2. *Visionis*, quae tantum ea cognoscit, quae re ipsa sunt, erunt, aut fuerunt. Quia Visio terminatur ad existentiam rei; non ad solam possibilitatem: Et ita simplex intelligentia est prior visione; inter eas media voluntas. Vt hic esse ordo videatur: 1. Deus cognoscit res, quae quoquo modo esse possunt. 2. Voluntate decernit ex his, quas velit aliquando existere. 3. Res voluitas existere praevidet in suo tempore existentes. Vnde Scientia Dei, quae est causa rerum, est scientia simplicis intelligentiae, non Visionis: Quia haec praesupponit rerum existentiam; illa solam possibilitatem.

III. Modus concordandi Cooperationem Dei cum libertate liberi arbitrij optimus est D. Thomae. q. 3. de Potent. a. 7. & l. 9. 105. a. 5. Nimirum: Deus cum causis secundis ita concurrir, ut eas moveat, adque opus applicet secundum convenientiam conditionis earum naturalis, seu dispositionis. Haec autem in voluntate est solum *NEGATIVA determinatio*, praecedens tum Influxum Dei tum elicitum volun-

voluntatis actum, quo ea finit se, aut non finit, moueri ab obiecto per rationem ei proposito. Et hæc prærequiritur *Negatiua determinatio*, seu dispositio: quod ante influxum Dei non possit vlla positiua dispositio esse; cum nil positiuum sine Deo fieri possit: Vnde *Sine me nihil potestis*. Ioan.

Porro isti negatiue dispositioni voluntatis nostræ prior incidit motio Dei: 1. Ioan. 4. *Quoniam ipse prior dilexit nos*. Ioan. 15. *Non vos me elegistis; sed ego elegi vos*. Rom. 11. *Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Et hæc Præueniens gratia sic mouet hominem, vt non necepsiter: nam Dei motio est in potestate voluntatis liberæ, vt ea vtatur, vel non; vt eam sequatur, vel non: si moueri se à Deo sinat, Deus ipsam protinus applicat operi: si non se moueri sinat, Deus eam non applicat ad actum: sic *Ex te perditio: ex me*, ait Deus, *auxilium tuum*. Ideo D. Thom. 1. 2. q. 10. a. 4. ad 3. concludit: Posita motione Dei debet voluntas moueri, pro naturæ suæ conuenientia & libertate in alterutram partem. Hinc liquet Suationum solutio.

Dico Ad I. Loquitur S. Augustinus de necessitate Consequentia; nõ Consequentis: quasi dicat quod Deus vult fieri, fit infallibiliter; sed necessaria necessariò, libera liberè: nõ autem sic, vt absolutè non potuerint nõ fieri.

Ad II. patet superius ex §. II.

AD III. Dei voluntas est rerum omnium causa; attamen in liberis nil de creuit sine præuisa dispositione dicta negatiua, & causarum secundarum de terminatione, liberâ in liberis, necessaria in necessariis.

V. DE VIRIBVS LIBERARI ARB. IN MORALIBUS REBUS.

QVÆSTIO XLII.

An possit homo solis naturæ viribus Cognoscere Verum Morale sine speciali auxilio Dei

CALVINVS *Inst.* 2. c. 2. §. 24. 25. 26. solum sufficere auxilium Generale Dei asserit, ad omne Verum morale cognoscendum: restatque Speciale, vt commentitium. 2. Theologi quidam Speciale, vt necessarium, addunt ad quod cunque.

SVADET istis. 1. Ex Ariminensi: 2. Ceteri Non sumus sufficientes cogitare. Aliquid ex nobis tanquam ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo. 2. Gen. 6. *Figmentum cordis humani tantum vultum*. 3. Pl. 93. *Cogitationes hominum vana sunt*. Vnde Aug. ep. 105. *Nemo rectè sapit, rectè intellegit, si acceperit spiritum sapientia & intellectum*. 4. Actionibus pugnant: Vulnus ignorantia accipimus per pec. or., à quo, nisi per Christum sanari nequimus. Prudentia acquiritur cognitione veri moralis: sed illa est ex dono Dei Generali: ergo & hæc. Omnium moralium eadem est ratio: ergo si vnum possibile naturaliter cognosci, possunt & omnia.

AVTOR. I. Etsi quidam Theologi sentiant, Nullum Verum morale posse in statu lapsò, absque speciali auxilio Dei cognosci; probandi tamè non sunt; At verò istud necessariò verum est: Non posse hoc in statu naturæ viribus cognosci omnes veritates morales, quæ ad vitam rationi conformem pertinet. Quia Sa. 9. *cogitationes hominum incerta. Etc. & corpus q. corrumpitur, aggrauat animam, & terrenacogitatio deprimat*

seu sum multa cogitantem. Ratio. Quia ob acceptū ignorantia & infirmitatis vulnus nequimus totum naturæ Verum intelligere. Vnde tot tanti errores Philosophorum.

II. AT ALIQUAS morales veritates potest homo in hoc statu naturæ viribus, seu cum Generali solum auxilio Dei, cognoscere. Nam debilitatū est, non extinctum lumen. rationis practicæ.

1. Sic Scriptura in meo *Antichristo* p. 4. q. 24. Insignitè Rom. 2. *Cum gentes; que legem non habent, naturaliter ea, que legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes; ipsi sibi lex sunt: Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.*

Hoc quidam S. Patres exponunt de Christianis qui fuerant gentes; sicque dici *factores legis iustificari*: At potiores verus de gentilibus actu id accipiūt: & eodem quoq; scopus Apostoli ducit; voxque clara *Gentes*: vt Mat. 6. *Hec omnia gentes inquirunt.* Patet & inde: *Qui legem nondum habent*: at habent Christiani facti. Illæ etiam merè *naturaliter, que legis sunt faciunt.*

Dicit Calvinus posse quid naturaliter cognosci in vniuersali, sed non in particulari.

At tunc Pfalteres ad hoc Pl. 4. *Quis ostendit nobis bona? Non satisfaceret dicendo: Signatum est super nos lumen vultus tui.* Quid enim prodest cognitio vniuersalis nisi ex ea colligi possit particularis; cum actiones sint particularium? 2. Consentiant istis S. Patres, *Chry. Hiero. Aug. Prosper. &c.*

3. RATIO euincit. Quia potentia potest exercere actum circa obiectum

sibi proportionatum; cum solo auxilio generali: at intellectui est verum aliquod morale proportionatum. Ergo. *sin, foret superuacaneus.* 2. Quia homo sine speciali auxilio cognoscit prima principia Veri moralis: Ergo & particulares inde conclusiones inferre potest sine eodem: cum idē lumen, quod vniuersale, cognoscat & eius particulare aliquod.

DICO AD I. Fit sermo ibi de pietate ad vitam æternam proficua; id est, tum Iustificante, tum promerente; non de quacunque: ad eam non ad hanc, opus speciali gratia, Sic *Aug. l. 1. de prædest. c. 2.* Et ibid. *Qui idoneos nos fecit ministros Novi Test. non litera, sed spiritu.*

AD II. Est ibi figura Intellectio- nis, per frequens in S. Scriptura *tantum malum*, id est, vt plurimum. Vt ibidem. *Omnis caro corrupt viam suam*: non tamen Noë ibidem exceptus.

AD III. *Vana sunt cogitationes hominum*, quia pleræque è solis naturæ viribus sunt, quæ nil proficiunt ad salutem. Sic & S. Augustinus intelligendus est: Sic & Con. Mileuitanum, damnans Pelagianos fingentes, *Datam diuinitus legem Iudaicā & Christianam esse donum Dei; at eam seruari posse viribus naturæ.*

AD IV. Vulnere læsa, non extincta vis est naturæ. Ideo & aliqua prudentia per eam acquiri potest: Non autem omne verum morale cognosci; Qua causa Deo supplicandum est, Pl. 118. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. Iustificaciones tuas doce me, ad salutem necessarias.* De hisce, 1. Cor.

1. qui

1. qui gloriatur, in Domino gloriatur: quid enim habes, quod non accepisti?

QVÆSTIO XLIII.

An solis naturæ viribus homo possit Implere Omnia præcepta Moralia, quoad substantiam operis?

LYTHERANI, vires liberi arb. adeo extenuant, vt extinguant, fingentes, solis naturæ viribus nihil boni moralis fieri posse, neque solum sine auxilio speciali, sed etiam sine Fide iustificante, omnia, quæ sunt, esse peccata. Quin iustorum opera esse peccata; Non tamen ob fidem imputari: imputari autem infidelibus. Ita Lutherus in assert. art. 6. & 36. Melanch. in Apol. Confes. & in Locis Comm.

CALVINVS Inst. 2. c. 3. §. 1. & in Antid. Trid. sess. 6. Kemn. ibid. idem, ceterique CALVINISTÆ. Luth. Melanch. Kemnit. id ita limitant: Possè viribus suis aliquem implere legem de non occidendo, de non furando. &c. quoad opus externum; at non quoad internum actum mentis, aut peccatum.

SVADENT istis. 1. Deut. 30. Mandatum hoc, Decalogi, quod ego præcipio tibi, non est supra te, neque procul positum.

2. Eccl. 15. Si volueris mandata servare, conseruabunt te.

3. Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.

4. Præcepta legis naturæ sunt proportionata naturæ; ergo huius viribus seruari possunt. Esto, sit infirma; ideo non potest tam facile; potest tamen seruare omnia.

5. Deus, aiunt S. Patres, non præcipit impossibilia: ergo præcepta ea impleri possunt ab destitutis quouis auxilio.

6. Potest quis vnum præceptum seruare: ergo & omnia: quia non occurrunt multa simul obseruanda, sed aliud alio tempore.

AUTOR. Nemo potest solis naturæ viribus omnia præcepta moralia, quoad substantiam operum, longiore tempore, obseruare, quin labatur sub

inde in peccatum. Hęc media est sententia contrarios inter & Pelagianos & Lutheranos. Illi tribuunt omnia solis naturæ viribus; hi penè nihil, sed Fidei omnia soli. Veritas docetur

1. Scripturis in Antichristo p. 4. q. 25.

2. Ex Traditione Ecclesiæ, definitente sic Conc. Mileuitano, can. 5. Arausicano can. vlt. Sic & Papæ plures, & S. Patres.

3. Ratio S. Thomæ: quia natura per pec. or. deprauata, auersaque à Deo est, & conuersa ad se, & creaturas & suum in his finem ponit actum, vel habitum, vel propensione: vnde ex hoc sine præconcepto quasi naturaliter inclinatur ad malum, dum quid agat, aut euitat. Atque ideo necessaria est gratia præueniens & adiuuans naturæ fragilitatē; sine qua caderet vel iubar.

DICO AD I. Cum Aug. l. de perf. iust. Gratiâ fretis facile esse mandatum. Vel cum Abulen. Loqui Moysem de de facilitate cognoscendi illud; non de obseruatione Ita exponitur Aman. 10.

AD II. Seruare scil. cum gratia adiuuante.

AD III. Naturaliter seruari aliquid potest mandatum; at omnia non nisi cum gratia.

AD IV. Natura infirma est, cum quia iustitiæ orig. sanitate caret tum ex conditione materiæ, & concupiscentiam freno solutam.

AD V. Deus, ait S. Leo, serm. 16. de Pass. iuste instat præcepto, qui præcurrit auxilio: hoc posito, non præcipit impossibilia.

AD VI. Præcepta non omnia sunt paria

paria; proinde seruato vno, non continuo seruari omnia possunt. Dein occurrunt aliquando plura simul obseruanda; vt in oratione si occurrat tentatio. &c.

QVÆSTIO XLIV.

An veram Tentationem quis superare possit solis naturæ viribus?

PELAGIANI duo asserabant. 1. Sine Dei auxilio, solis lib. arb. viribus posse vinci tentationes sic, vt vincendo etiam commereri vitam beatam quis possit.

2. Vel in ipso actu tentationum seruari omnia præcepta moralia posse solis naturæ viribus. Teste S. Hieron. l. 1. in Iovinian. &c.

SVADENT PELAGIANI istis 1. apud S. Hieron. Liberi arbitrij nos condidit Deus; nec ad virtutem, nec ad vitia necessitate trahimur. Alioquin ubi necessitas, neque damnatio, neque corona est.

1. Iac. 1. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illestrus: Naturaliter, Gen. 4. Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius: ergo naturæ viribus tentationi resisti potest.

2. Hodierni: Voluntas non potest necessitari à passione, ait S. Tho. 1. 2. q. 10. a. 3. nisi passio rationem penitus absorbeat: ergo manente libero rationis iudicio potest tentationi resisti.

AVTOR. Nemo tentationem grauiorem vincere naturæ viribus solis sic potest, vt vincendo quid promereatur. Grauior autem dicitur, quæ naturæ vires superat; nam his par, aut inferior non opus habet speciali auxilio vt vincatur; Vt mereatur tamen quid ad salutem vincens tentionem simpliciter eget gratiâ; nam ad meritum supernaturale non pertingit natura.

1. Teste S. Scripturâ. Sap. 8. Nemo potest esse continens, nisi Deus det. At continere, dum abest tentatio difficile nõ est. Deinde istud, 1. Cor. 10. Fidelis De-

us, qui nõ patietur vobis tentari supra id, quod potestis: indicat tentationes posse supra naturæ vires excrescere. Proinde, Mat. 26. Orate, ne intretis intentionem. Mat. 6. Et ne nos inducas in tentationem. Pl. 27. In te eripiar à tentatione.

2. Sic & Ecclesiæ Traditio docet. Vt Synodus Palæstina apud Aug. ep. 106. Mileuitana apud Aug. ep. 26. Innocentius I. ad Conc. Carthag. apud Aug. ep. 91. pluresque Papæ & S. Patres, Chryf. Ambr. Hier. &c.

Demum ideo Ecclesiæ mos nil perinde frequentat sæpè, ac, Deus in adiutorium meum intende. &c. Vt in hac die ad nullum declinemus peccatum; Ne nos apprehendat callidus tentator. &c. quæ Specialis auxilij necessitatem testantur.

DICO AD I. ex S. Aug. l. de nat. grat. c. 65. Loqui S. Hieronymum de natura, vt erat à Deo condita; non de vitia. Dein, hæc non trahitur necessitate, quæ ab implorata adiuuatur gratia.

AD II. Superior pars animæ naturaliter imperat inferiori; non quidem despoticè, ceu seruus domino, vt parere cogatur; sed politicè, ceu populo Magistratus. Nam potest rebellare appetitus rationi, abutens libero arbitrio. Vnde Ratio non tam dominando, quam alliciendo debet eum ducere. Quia Inferior diu viget antè, quam euigilet ratio; vnde rationis iugo per ægrè assuescit: habetque obiecta sensuum bona præsentia; at ratio futuris pascitur in spe.

AD III. Significat D. Tho. non necessitari physicè voluntatem, scil. determinatam quasi ad vnum, sicut bruta; Necessitatur tamen Moraliter, b' auditiis,

tiis, apparentiis fucatis, &c. Dein non ait S. Tho. eam simpliciter necessitari; sed si rationem contingat abforberi.

QVÆSTIO XLV.

An homo sine fide, cum, vel sine auxilio speciali, possit bonum morale perficere, si nulli urgeat tentatio?

LUTHERANI, vt Kemnitijs, ac similes; item CALVINIANI contendunt, Opera omnia infidelium mera esse peccata; etiam ea, quæ cum speciali auxilio Dei fecerint. Atque hoc negare, esse hæresin Pelagianam. *Calvinus Insti. 3. c. 15. Melanch. in Apol. Conf. Aug. de iustific.*

SVADENT multis. I. LUTHERANI. Kemnitijs: Scriptura docet, opera omnium impiorum displicere Deo, quamuis speciosissima. *Isa. 1. & 66. Prou. 15. Inconsuetum abominatio est; & solennitates vestras odit anima mea.*

2. Calvinus & Kemnitijs Gen. 6. *Omne figmentum cordis humani tantum est malum. Sic enim ipsi verterunt.*

3. Psal. 13. *Omnes declinauerunt, simul inuti- les. &c.*

4. Psal. 61. *Mendaces filij hominum, vt decipiant ipsi de vanitate in id ipsum, id est, vanitate leuiiores. &c.*

5. Mat. 7. *Non potest arbor mala bonos fructus facere, id est, homo impius: sic & Matth. 12. Luc. 6.*

6. Ioan. 3. *Quod natum est ex carne, caro est; at caro tota mala est.*

7. Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.*

8. Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est. &c. Plura talia Bell. l. 5. c. 10.*

AVTOR. Infidelis sine fide, sine gratiæ auxilio speciali, aut etiam cum hoc potest Moralia opera bona facere; si nulla vrserit eum tentatio: Non

igitur omnia infidelium opera sunt peccata.

1. Sic Scriptura in *Antichristo. p. 4. q. 26.*

2. Ita consensus habet S. Patrum: Basil. Chry. Hieron. *Aug. l. 5. Ciu. c. 15.* ait, Deum Romanis orbis imperium dedisse, vt hac in vita morales eis virtutes remuneraretur.

NOTA: Quod infidelis potest solis naturæ viribus obseruare præceptum secundum substantiam operis: patet *quest. 43.* etiam cum peccato: vt si restituat depositum, quò ille despoliatur. At bonum morale cum peccato fieri non potest: ideo hoc facere, maius est illo. Quò deterior est in hoc Luthero-caluiniana hæresis; quam in isto Pelagiana.

3. RATIO fauet. I. *Ab absurdo.* Quia si infideles non possent vllum facere opus bonum; ergo satius eis foret, remoto præcepto, opera ex obiecto bona non facere; nam faciendo peccat, vt aiunt; non faciendo non peccant.

2. *Deinde:* Si infidelium omnia opera forent peccata, id fieret, 1. *Vel* quia deesset eis finis, vt non fierent propter Deum: At naturaliter cognoscunt Deum esse, curam habere nostri; ergo & moralia bona facere possunt, vt obedient Deo. Neque necesse est, omnia in Deum referre explicitè. 2. *Vel* quia sunt à peccatore, siquæ à sua causa inficiuntur, licet in se bona sint, vt vult Kemnitijs: At opus in se bonum nequit à malitia causæ infici, nisi ex malitia processerit. Vnde impudicus potest eleemosynam dare. 3. *Vel* quia bona opera non habent proportionem cum viribus naturæ; At hæc in puris natu-

naturalibus habuisset iustam proportionem ad moralia omnia; neque nunc infirmior est, licet vitiata sit: ergo & nunc habet eandem. 4. *Vel* quia moralia nimis sunt difficilia ob carnem, dæm. mundum. At hic est quaestio de facilibus naturæ consentaneis; & omni tentatione remota.

DICO AD I. Sacrificia & Moralia longè differunt, ob finem. Sacrificia enim fiunt ad colendum Deum, & stante peccato displicent Deo: at Moralia quæque vnum habent finem bonum: vt elemosyna, egenti facere bene.

AD II. *Omne*, id est, pars maior: Vnde ib. *omnis caro corrumpat viam suam*; cum tamen *Noe vir iustus fuit, atq; perfectus*. Sic Luc. 18. *Oportet semper orare*. Ioan. 12. *Mundus totus post eum abit*. Vnde S. Aug. l. de Vnit. Eccl. c. 12. In Scriptura sæpè arguuntur omnes, cum solum mali intelligantur.

AD III. Omnes sumus in statu peccatis; & inutiles ex nobis ad supernaturalia; at non ad naturalia & moralia: *Et n. n. est qui faciat bonum totam seruando legem perf. etc.*

AD IV. Homo vanitas est, quod ex se facere nil queat aut cogitare in ordine ad salutem.

AD V. *Mala arbor* hic est Voluntas aut Intentio mala; nõ natura, quasi per se mala esset. Deinde Doctrina mala intelligitur arbor mala: nam monet cauere falsos prophetas, *Mat. 12. & Luc. 6* Demum *fructus boni* sunt opera ad salutem meritoria.

AD VI. *Cars* ibi accipitur simpliciter pro homine ab S. Chry. Aug. Cyrillo, &c. i. *Esse naturale homo ex*

homine ducit; sic & moralia operari posse; at non supernaturalia.

AD VII. *Nihil*, scil. ad salutem supernaturaliale: moralia autem ex se nõ attingunt salutem.

AD VIII. *Ex fide*, non quæ in Christum credimus; sed quæ credimus aliquid licere; quod est *Conscientia*.

CALVINVS porro sic ratione pugnat.

1. Peccator & infidelis mortuus est; & resuscitatur per Euangelium: ergo vitale nihil operari potest.

2. Homo per peccatum est, vt curua tibia distortus, quæ vt ambulando claudicat; sic peccator operando peccat.

3. Dæmones habent naturales potentias integras, scil. intellectum & voluntatem, & carent concupiscentiâ carnis: at hi nullum queunt opus facere bonum: ergo nec homines.

DICO AD I. Mortuus est morte gratiæ, non naturæ, cuius in operando principia sunt ratio & voluntas.

AD II. Curuitas in homine est Cupiditas; ex hac quod fit, peccatum est: At nemo ex hac operari necessitatur: potest enim ac debet quisque iuxta rationem naturalem operari.

AD III. Dissimile. Nam Dæmones obfirmati sunt in actuali odio Dei, rerumque ad Deum pertinentium; at non sic homines. Quæ ex S. Patribus afferant vide in *Bell. l. 5. c. 11.*

QVÆSTIO XLVI.

Sitne homo liberi arbitrij in Moralibus?

LUTHERANI, CALVINIANI, ZWINGLIANI, SCHVVENKER, &c. totaque propago Lutheri; NEGANT.

SVADENT bifariam: 1. Negationem suam stabiliendo Scripturis. 2. Affirmationis nostræ argumenta reuellendo.

1. Scripturis: 1. Isa. 41. *Bene agite, aut male si potestis.*

2. Ezech. 36. *Dabo vobis cor novum, & faciam ut in preceptis meis ambuletis.* Quasi dicat qui non habent cor novum, nec ambulare in preceptis possunt.

3. Psa. 118. *Inclina cor meum in testimonia tua.* Sic & 3. Reg. 8.

4. Ioan. 8. Rom. 6. 2. Pet. 2. *Qui facit peccatum, servus est peccati.* At servitus & libertas opponuntur.

5. Ioan. 15. *Sicut palmes non potest à semetipso ferre fructum nisi manserit in vite: ita & vos, nisi manseritis in me.* Ergo non possunt non ferre fructum manentes; non manentes non possunt fructificare; proinde utriusque sublata libertas est, parque incumbit necessitas.

6. *Quid habes, quod non accepisti.* 1. Cor. 4. At qui nihil habent proprii, non sunt actionum suarum domini. Quæ ex S. Augustino proferant irrito conatu, vide apud Bell. lib. 5. c. 30. Médacia, & ineptias Heinulianas vide in Antipap. Mendace, p. 4.

DICO AD I. De Idolis, non hominibus, id dicitur irrisoriè.

AD II. *Dabo cor novum*, id est, gratiam, qua servare omnia præcepta possint: Non tamen negat sine gratia aliquod servari posse. Deinde suadet: Ezech. 18. *Facite vobis cor novum & spiritum novum.*

AD III. Docent hæc, sine gratia non posse omnia mandata servari: & non, quod homo non sit liberi arbitrii.

AD IV. Servitus peccati opponitur libertati à peccato; non libertati naturæ, quæ est arbitrii. Itaque hæc cum servitute stare in eodem potest.

AD V. Homo palmes non potest sine succo vitis, id est, Christi gratia

fructificare ad salutem suam; potest tamen à vite recedere, si velit, rursusque inferi.

AD VI. Ibidem ait, quod homo aliquid habeat proprii: *Vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundum laborem SVVM*, id est, id est, proprium. Quia ex dono liberi arb. sumus actionum eius domini.

AVTOR. Homo in statu naturæ lapsæ, est liberi arbitrii in Bono Moraliter eligendo, & Malo devitando.

PROBATVR. I. Quia peccatum Aut est necessarium: ergo non est peccatum: Aut voluntarium: ergo vitari potest. Homo igitur in Moralibus est liberi arbitrii.

CALVINVS RESP. Negans utramque consequentiam.

Priorem: Quia non est peccatum ex Creatione ortum, sed ex naturæ corruptione.

2. Quia demon semper necessario malè agit; & tamen verè peccat. Et Angeli necessario bonè agunt; & tamen verè bona operantur.

3. Posteriorem. Quia Voluntarium est quod à sola Coactione liberum est.

DICO AD I. Contrarium ipse asserit Calvinus Inst. 3. c. 23. Peccatum Adami, ex quo naturæ orta corruptio, fuisse ex decreto Dei, & inevitabili voluntate commissum. Ergo haberemus excusationem ut qui ex necessitate peccemus.

AD II. Utrique, respectu finis vitii non habent liberum arbitrium à Necessitate, sed tantum à Coactione; Respectu mediolorum verò habent etiam liberum arb. à necessitate. Quia multa faciunt, quæ possent non facere; & contra. Et in talibus demones verè peccant, angeli bonè agunt.

AD III.

AD III. At nostro in argumento intelligimus liberum à necessitate: Item voluntarium, & Necessarium opponuntur.

II. PROBATVR. Quia si non est in homine liberum arbitrium, nullus erit pœnæ, præmiou locus.

CALVINVS RESP. I. Id argum. fuisse Pelagianorum.

2. Negat sequi, quia pœna debetur culpæ; at culpa est in nobis ob naturæ corruptionem.

3. Bona merita rectè excluduntur eò, quòd non sit lib. arb. in homine. Vnde ait S. Aug. Deus coronat sua munera, non merita nostra.

DICO AD I. At eodem vsos familiariter Chry. & Hieronymum fateatur Calvinus: itemque alij S. Patres eo vsi contra Manichæos. Illine Pelagiani? Dein Pelagiani eo docere nitentur, non, lib. arbitrium non esse; sed non egere gratia: Patres verò esse liberū & egere gratia. Itaq; Calviniani stant cum Manichæis contra S. Patres.

AD II. Petit principium. Ponit enim, quod quæritur, scil. An sit vera culpa, quæ vitari non potest?

AD III. Præmia & merita bona negat, & pœnas concedit: At in hoc sibi contradicit; nam vt ab lib. arbitrii vsu malo mala, sic à bono bona merita existunt: Bona verò sunt ex gratia talia, quæ est causa coronationis.

III. PROBATVR. Si non esset lib. arbitrium, non essent alij boni, alij mali: Sique omnes boni; non forent aliis alij meliores.

CALVINVS RESP. Diuersitas bonorum & malorum oritur ex Electione diuinæ; non ex lib. arb.

DICO. At fatetur Calvinus id argumen. esse Chrysostomi & Ambrosii. Et electio diuina ad moralem bonitatem prærequirit lib. arbitrium: alioquin ea posset etiam infantes, furiosos, bestias facere moraliter bonas. *Dein* electio finit esse malos, non facit. *Demum*, Ex bonis mali fiunt; Deus autem nulli est causa cadendi.

IV. PROBATVR. Si non est lib. arbitrium; ergo tollentur cohortationes, obiurgationes, laudes, præcepta, consilia. &c. Quia aliter homines facere non possunt. Ita S. Aug. l. de vera relig. cap. 14. Vnde & priora petantur.

CALVINVS RESP. I. Sufficiant exempla Christi: vt Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Rom. 9. *Non est currentis.* 1. Cor. 3. *Neque qui plantat, est aliquid.*

2. Correptiones, cohortationes. &c. reprobis sunt flagella; vt que sint inexcuriabiles electis excitementa.

DICO AD I. Illa docent nil posse homines ad salutem, nisi per gratiam: at de morali bonitate hic agimus.

AD II. At flagellantur, vt, si velint, emendentur: itaque adhuc præsupponunt liberum arbitrium. Vide *Bell.* l. 5. c. 17.

Hactenus argumenta ab impossibili petita. Porro ostensiuia ex Scripturis.

V. PROBATVR EX PRÆCEPTIS SCRIPTURÆ, quæ sunt regula: quid agamus, aut fugiamus: at frustra datur regula necessitatem patienti vt non possit non deficere, aut non possit deficere. Liberum arb. autem in via morum potest deficere, aut non potest: ergo frustra dantur præcepta hominibus, si libertate careat arbitrii.

CALVINVS RESP. I. Lex datur, vt cognoscatur

scatur peccatum, Rom. 3. non quod sit lib. arbitrium.

2. Lex habet promissiones; ut sciatur esse ex dono gratiæ, non arbitrij.

3. Lex est impossibilis; docetque necessitatem gratiæ, non libertatem arbitrij.

Dico AD I. Lex plures habet fines; & in his etiam istum, qui exigit libertatem arbitrij. Quod autem data lege superabundet peccatum; id est per accidens, ex hominibus malum eligentibus; non per se ex fine legis intento.

AD II. Datur donum gratiæ, sed posito libero arbitrio; non necessitato per eam; quin adiuto.

AD III. Falsum. At de hoc alibi.

VI. PROBATVR ex Promissis Scripturæ factis sub conditione: Isa. 1. *Si volueritis.* Mat. 19. *Si vis ad vitam ingr.*

CALVINVS RESP. Non esse absurdum, quod Deus quid promittat sub impossibili conditione; cum sciat ipse cur faciat; sc. Impiis, ut sciant se promissis indignos: Pius, ut promissis alliciantur, quos præcepta parum incitant.

Dico. Nil hoc ad rem. Non quaeritur, cur Deus promittat; sed an conditionata promissio præsupponat liberum arbitrium. Et affirmamus. De in, loca promissionum nullus ironice unquam exposuit. Demum si ex necessitate forent indigni reprobi; essent planè excusabiles.

VII. PROBATVR ex Scripturis doctentibus, per hominem sterisse, quo minus benè ageret & peccata vitaret. Num. 14. Deut. 30. &c.

CALVINVS RESP. I. Iure Deus queritur de hominum improbitate, licet non possint nō peccare: quia hæreditaria suâ malitiâ peccant.

2. Reprehenduntur tamen, ut tædio scelerum respiscant.

3. Deut. 30. agi de promissione Evangelii, non de lege naturæ.

Dico AD I. Hæreditaria ea malitia est pœna ex pec. o.; non culpa: Ac culpam esse dicit Calvinus; docuit nunquam.

AD II. Si possunt respiscere; ergo habent liber. arb. & non necessitantur.

AD III. Vim loco facit Calvinus. Nam ita Moyses: *Mandatum Hoc, quod Ego præcipio tibi hodie. &c. Si audieris præcepta & ceremonias, quæ in lege HAC Decalogi scripta sunt: Et eam naturalem servare, vel non servare docet esse in arbitrio hominum.*

VIII. PROBATVR ex scripturis dictentibus, Deum quasi recedere, & explorare quid acturi sint homines; ut Deut. 8. & 13.

CALVINVS RESP. Deus non aufert gratiam; sed permittit afflictionem.

1. *Ut vident, an post longas calamitates capiat eos recordatio Dei, & querant eum.*

2. *Ut inducat ad cognoscendam propriam hominum & levei.*

Dico AD I. Rectè; sed id evincit libertatem arbitrij.

AD II. Et hoc docere eandem. nam si necessitaremur; explorare nos ipsos non possemus, quid valeamus seu ex nobis, seu cum gratia; si velimus.

IX. PROBATVR Gen. 4. *Nonne si benè egeris, recipies: &c. Eccl. 15. Apposuit ignem & aquam, ad quod volueris. &c. Ibi de peccato, non Abele, locutus est Dominus, testantur sic S. Patres & Ecclesiasticum improbè reprobatur Calvinus. Vide in Antichristo p. 4. 27.*

VI. DE VIRIBVS LIBERI ARBITRII IN Supernaturalibus.

QVÆSTIO XLVII.

An homo post lapsum sit liberi arbitrij in rebus ad salutem pertinentibus?

LUTHERVS lib. Operationes in Psalmos. *Error est, quod liberum arbitrium habeat aliquam adiutam in bono opere, quando de interno opere loquimur. Velle enim, credere, sperare, diligere. &c. semper est passio. Quid actus? At non habet lulum, quando figurus ei formam effugit? Nonne mera passio ibi conuertitur?*

KEMN-TIVS in Exam. less. 5. Erubuit ad hanc absurditatem dicens, dandam Lutero veniam; quod initio conuersionis retinere phrasen Scholasticorum; cum nihil in te errat illud. *Voluntatem passio ne concurreat, intelligens esse, non liberè concurrere.*

LUTHERANI omnes ab Lutheri sententia desierunt, cumque CALVINO Inst. 2. c. 2. §. 27. & cum Calvinistis duo assentunt.

1. Voluntatem nostram nil spiritualis boni efficere posse absque speciali auxilio Dei. Rectè: At falso communi Scholasticorum sententia tribuunt, quod solus Cassianus & Faustus olim opinati sunt; sc. bona desideria in homine, licet debilia præcedere gratiam.

2. Voluntatem nostram in spiritualibus sic agi à Deo, ut non possit non agere; & ut actiue concurrat, tamen ceu merum instrumentum naturale; non ut causam liberam, actusque sui dominam.

Ideoque negant rectè dici, Eam cooperari Deo, Adiuuari à Deo; sed solum agi, cogique.

SCHARPPIVS in cursu Theol. tit. 16. c. 4. de lib. arb. Homo ad sui regenerationem se merè passivè habet, ut Deum operantem non sequi non possit; licet non coactè, sed sponte sequatur. Homo quidem non regentis liberum arbitrium habet; si liberum pro spontaneo sumas: At si liberum sumatur pro eo, quod in utramque partem ferri possit, ad bonum, vel

malum; liberum arbitrium non habet, sed peccato seruum. Quia hæc libertas post lapsum prorsus amissa est: cum non possit non gratiam respicere, & malum tantum eligere liberè, id est, sponte: Et contra Renati.

SVADENT istis. 1. Ezech. 36. *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. Spiritum meum ponam in medio vestri, & Faciam, ut in Præceptis meis ambuletis.*

2. Psal. 50. *Cor mundum creavi in me Deus, & Spiritum rectum innoua. &c.*

3. Psal. 99. *Ipse fecit nos; & non ipsi nos.*

4. Ioan. 6. *Omnis, qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.*

5. Et 2. Cor. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis.*

6. 1. Cor. 12. *Qui operatur omnia in omnibus.*

7. Phil. 2. *Qui operatur Velle & Perficere pro bona voluntate: hoc est simpliciter facere, non adiuuare.*

8. 1. Ioan. 3. *Qui natus est ex Deo, non potest peccare: quia semen Dei manet in eo. Calvinus: Ecce sic efficaciter gubernari diuinitus piorum corda, ut inflexibili affectu sequantur.*

9. Ioan. 5. & Eph. 2. 5. peccatores dicuntur mortui, sepulti: quod nisi per solam Christi gratiam suscitari nequeant.

AVTOR. Affirmatiua responsio est simpliciter deside.

I. Sic Scripturæ 1. Quæ vocant homines cooperatores: 2. Quæ præcipiunt, Suadent. &c. 3. Quæ docent homines à Deo adiuuari: 4. Vocatos à Deo venire posse, aut emanere. Vide in nostro *Antichristo* p. 4. q. 28.

II. Sic Ecclesiæ Traditio & communis S. Patrum consensus.

III. RATIO. Quia si homo non sit liberi arb. sequentur hæc absurda.

1. Non peccabunt nolentes credere, cauere peccata, agere benè.

2. Nec laude, præmiouè digni erunt volentes credere conuerti. &c.

3. Fru-

3. Frustra erunt præcepta, monita. &c.

4. Omnis diligentia erit tollenda; ac in solam fidem incumbendum: cætera cessandum esset.

Dico Ad I. Liberum arb. nec est carneum, nec lapideum; sed vis media & naturalis, quæ formam vtriusque potest induere. Ita *Aug. l. de spir. & lit. c. 33.*

Ad II. Cor mundum creari est cor mundari.

Ad III. Litera agit de prima creatione: Dein & de iustificatione capitur: Ipse enim iustificat nos.

Ad IV. *Venit* sic ut possit non venire: *Venit* autem sequens vocantem non coactè.

Ad V. Cum non sumus sufficientes, ergo aliquid possumus.

Ad VI. Operatur omnia; sed non sine nobis cooperantibus.

Ad VII. Neque excitat, nec iuuat Velle nostrum sine nobis: vnde ait: *salutem vestram operamini.*

Ad VIII. Semen non est gratia Dei necessitas ad operandum, ut vult Caluinus; sed charitas infusa, ait *S. Hieron. l. 2. contra Iovin.*

Ad IX. Id probat, peccatorem sine gratia reuiuiscere non posse: at non probat, peccatorem non posse, præueniente gratiâ excitatum, cooperari suo resuscitatori.

QVÆSTIO XLVIII.

Qua, & qualis sit Cooperatio Gratia, & Liberi arbitrij?

Orthodoxæ hinc doctrinæ syno-

psin reddere pretium erit.

I. Processus renouationis Christi-
anæ est septigradus.

1. Homo gratiâ destitutus iacet.

2. Vocatione Dei interna excitatur.

3. Huic assentiens eligit pœnitentiam.

4. Opera facit pœnitentiæ.

5. Sic disposito gratia iustificationis infunditur.

6. Iustificatus statuit opera iustificationis exercere,

7. Exercet ipsa.

II. Homo ante omnem gratiam pollet libero arb. ad Naturalia, Moraliam, & Supernaturalia; teste *S. Aug. l. de Spir. & lit. c. 33.* Quia lib. arb. non potest Dari, Tolliue per gratiam, aut peccatum: Nam libero arb. possumus bene malèue uti; at gratiæ donis nemo malè; peccato nullus bene uti potest. *Aug. tolli potest;* quia gratia perficit naturam peccatum debilitat, non extinguit eam.

2. Habet igitur ante gratiam hominum *Potentiam remotam & imperfectam ad opera pietatis.* *Aug. l. de prædest. c. 1. Potest habere fidem, & caritatem naturam est hominum.*

3. Atque idcirco nihil ex se facere ad salutem potest. Ita *Aug. li. 1. Retract. c. 22. In potestate hominis est, mutare se melius voluntatem; sed ea potestas nulla est nisi detur à Deo; ut scriptum: Dedit eis potestatem filios Dei fieri.*

KEMNITIVS. Homo habet vires, Aut ab-
quas; ergo poterit aliquid sine Deo, contra
Ioan. 5. Sine me nihil potestis: Aut nullas; ergo
extinctum est lib. arb. & cooperari gratiæ ne-

At ex dictis patet de Potentia Remota.

II. Gratia Excitans interna necessario præit conuersionem; & Adiuuans nõ sufficit per prædicationem Euangelij, lectionem. &c. Vt Luthe-ro-caluinistæ contendunt.

1. Quia Ioan. 6. *Nemo venire potest ad me, nisi Pater meus traxerit eum*, gratia Excitante.

2. Sic *Con. Arausic. can. 7. & Trid. sess. 6. c. 5. & 6. & S. Patres.*

3. Ratio. Quia Adiuuans gratia requiritur ad exercitium actus: Excitans ad specificationem.

LYTHERO-CALVINISTÆ INSTANT. Si semper requiritur Excitatio præueniens; 1. Equi conuertuntur aliqui in momento? 2. Non erit in potestate hominis sua conuersio; sicut nec excitatio. 3. Fidem habentes per eam orare possunt; ideo non egent excitante. 4. Aug. 1. de Spir. & lit. c. 34. *Visorum suasio- nis agit Deus, ut velimus, & credamus; siue extrinsecus per euangelicas exhortationes, siue intrinsecus, ubi nemo habet in potestate, quod ei in mentem veniat.*

Dico AD I. Conuersio accepta pro actu consentientis vocationi, semper est momentanea; sumpta pro toto opere vocationis, deliberationis, assentionis, eget tempore, nec longo.

AD II. Augustino, *lib. de Spir. & lit. c. 31.* id est in potestate, quod ad est, cum volumus; & abest, cum nolimus: ut fides, conuersio, gratia præueniens.

AD III. Fides est in peccatore, sed mortua; eget excitante gratia.

AD IV. Excitantis est, proponere obiectum menti congruum: & hoc fit est si fiat ext. insecus: teste ibi S. Augu- stino; qui tamen non negat internam Dei suasionem.

V. Gratia Excitans datur homini sine meritis præcedentibus, aut præparatione vlla: sed non datur sine actione hominis; etsi detur sine cooperatione lib. arbitrij. Quia Excitans dat initium bonæ cogitationis & desiderij; at hæc sunt hominis, si repentina; sin' & motus secundi sunt, tum sunt liberi arbitrij.

VI. Ad Assentiendum gratiæ Excitanti necessaria est gratia Adiuuans. *Trid. sess. 6. c. 5. Aug. Enchir. c. 32.*

2. Neutra tamen necessitat voluntatem. Nam gratia Sufficiens reij: i potest: Efficax, ex hypothesi non potest; at absolute potest repudiari. *Quia ea est suasio, que non determinat voluntatem, sed inclinatur per modum proponentis obiectum; sed sic, ut aptum esse homini scit Deus.*

3. Adiuuans verò consistit in Directione hominis; in Protectione: in Cooperatione intrinseca. In hisce vocatus homo liberè mouetur in Deum ac sponte; quia potest vocationem recipere & reicere: quod non est necessario moueri; vt quidam exponunt *Conc. Trid. sess. 6. c. 5. can. 4. Vide Bell. lib. 6. c. 15.*

VII. Conuersio hominis, aut Opus pium quodlibet, quæ Opus, est arbitrij cum auxilio generali; quæ pium est gratiæ; quæ opus pium, est ab utroq; simul. Proinde ad reliqua Conuersionis opera ext. seu interna, non requiritur Nova Gratia; sed continuatio datæ Efficacis, vt ad quam indubiè cætera opera consequuntur.

VIII. Habitus gratiæ Iustificantis à solo Deo infunditur; nõ tamen sine præuia dispositione nostra, Quia, cum

k non

nōn educatur è potentia materiæ, exercere, cum vult, cum Gratia Ad-
creari debet: quod solius est Dei. Aug. iuuante; noua excitante nil opus ordi-
in Psal. 118. *Quis facit in homine iustiti- nariè, nam in arduis planè opus spe-
am, nisi qui iustificat impium?* Homo ius- ciali est.
tus autem potest acceptam iustitiam

III. DE IUSTIFICA- TIONE.

De hac quinque: 1. De Iustificationis quidditate: 2. De
Iustitia Inherente. 3. De Naturalis iustitia Qualitate
4. Operibus: 5. & Meritis.

QVÆSTIO XLIX.

Quid est Quotuplex est Iusti-
ficatio?

IUSTIFICATIO est trāslatio hominis à
statu peccati, ad statum gratiæ. Vel, Nō
est sola peccatorum remissio; sed & Sanctifi-
catio seu Renouatio interioris hominis, per
voluntariam susceptionem gratiæ & dono-
rum. Vnde bipartita est; Remissio pe-
& Infusio gratiæ: Estque duplex: Prima
habitualis, ex impio faciens iustum: Se-
cunda actualis, ex iusto iustio rem. Ita
S. Aug. Con. 26. in Psal. 118. De hac hinc.

II. Acceptio Iustificationis in Scri-
ptura est quadruplex: vt significet
1. Declarare iustum: vt Prou. 7. *Deus
iustificat impium, & condemnat iustum.*
Hanc propriam solam esse contem-
dunt Luthero-calvinistæ.

2. Præcipere Lege iustitiam: Psa. 119.
Iustificationes tuas custodiam.

3. Acquirere iustitiam: vt Rom. 4.
Iustificati gratis;

4. Augere iustitiam. Eccl. 18. *Non
vix caris vsque ad mortem iustificari.*

III. Iustificationis causa est quadru-
plex: Finis, Efficiens, Materia, For-
ma.

Finalis, 1. *Principalis*, Deus: 2. *Minus principalis*, Gloria Christi, & ho-
minum beatitudo.
Efficiens, 1. *Primaria*, Misericordia Dei: 2. *Meritoria*, ex condigno
Christi passio: 3. *Instrumentalis*, coniuncta Christi Humi-
nitas: 4. *Separata*, est Scriptura.
Materialis, 1. *Subiectiua* est Anima humana: 2. *Dispositiua*, Voluntas.
Formalis, 1. *Intrinseca* est habitus gratiæ: 2. *Extrinseca*, vel, *Exemplaris*
est Christi iustitia: 3. *Formalis in actu*, sunt opera bona.

QVÆ